

Ghalib
(International Journal of Law, Political Science and International Relations)

Journal Homepage: www.ghalibqjournal.com

ISSN

P: 2788-4155

E: 2788-6441

OPEN ACCESS

Publisher: Ghalib University-Herat

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.14.I.4.8>

The Role of Regional Cooperation in Strengthening Political and Economic Stability in Afghanistan(2021-205)

Abdulrahman karimi^{1*}, Mohammad Mohammadi²

^{*1.} Graduate in Public International Law, Herat, Afghanistan (Corresponding Author: karimiabdulrahman205@gmail.com).

^{2.} Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Herat University, Herat, Afghanistan, and Research Associate at the Scientific Research Center of Heriva University, Herat, Afghanistan (fardin.m400@gmail.com)

Article Info

Article type:
Review Article

PP: 187-211

Received:

11/ 10/ 2025

Accepted:

08/ 01/ 2026

Published:

21/ 01/ 2026

ABSTRACT

Background and Objective: Over the past several decades, Afghanistan has faced political and economic instability and insecurity. Therefore, it requires regional cooperation to achieve political and economic stability. The objective of this study is to address the following question: How can regional cooperation contribute to strengthening political and economic stability in Afghanistan?

Method: This study is applied in terms of purpose and was conducted using a descriptive–analytical method, relying on library-based resources.

Findings: The findings indicate that economic and security cooperation among regional countries, particularly in areas such as trade, investment, and counter-terrorism, can support the strengthening of political and economic stability in Afghanistan.

Conclusion: Overall, regional cooperation plays a crucial role in enhancing political and economic stability in Afghanistan. Strengthening such cooperation can contribute to the creation of a secure and stable environment in Afghanistan and the region, leading to sustainable development and economic growth.

Keywords: Economic development, economic stability, political stability, regional cooperation.

Cite this article: karimi, Abdulrahman; Mohammad Mohammadi. (2026). The Role of Regional Cooperation in Strengthening Political and Economic Stability in Afghanistan(2021-205). *Ghalib Journal*. 14 (4). 187-211. <https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.14.I.4.8>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Introduction

Political and economic stability are among the most fundamental prerequisites for sustainable development in contemporary societies. In countries such as Afghanistan, which have experienced decades of internal conflict, foreign intervention, weak governance institutions, and persistent economic crises, these two components acquire

even greater significance. Due to its unique geopolitical and geoeconomic position, Afghanistan has long been situated at the center of regional interactions, and its political developments affect not only domestic conditions but also regional security and economic dynamics. In recent years, regional cooperation has increasingly been regarded as one of the most effective instruments for enhancing political and economic stability in Afghanistan.

Following the transformation of the political power structure after 2021, new questions have emerged regarding the future of Afghanistan's regional cooperation and its role in economic reconstruction and political stabilization. Some perspectives argue that the continuation and expansion of regional cooperation—particularly with countries such as China, Iran, Russia, and the Central Asian states—can contribute to reducing security tensions, developing economic infrastructure, and increasing Afghanistan's regional legitimacy. In contrast, critical viewpoints emphasize challenges such as regional power rivalries, domestic political instability, and institutional limitations. The main objective of this study is to examine the role of regional cooperation in strengthening political and economic stability in Afghanistan. Drawing on the theoretical foundations of regionalism and geopolitical economy, the article seeks to answer the following questions: To what extent can regional cooperation contribute to political stability in Afghanistan? How can such cooperation facilitate economic development? And what are the main opportunities and challenges Afghanistan faces in benefiting from regional cooperation?

Methodology

This study adopts a descriptive-analytical approach and is conducted using documentary analysis. The research population consists of documents, reports, scholarly articles, expert opinions, and analytical studies related to Afghanistan's political, economic, and regional conditions in recent years. Data were collected from reliable Persian and English sources, including academic journals, research center reports, and official news outlets. Data analysis was carried out through a qualitative content analysis approach, aiming to systematically examine the role of regional cooperation in Afghanistan's political and economic stability by comparing diverse viewpoints. Particular attention was paid to Afghanistan's relations with neighboring countries and regional powers, as well as the impact of joint economic and security projects on domestic conditions.

Results

The findings indicate that regional cooperation can play a significant role in enhancing Afghanistan's political stability, especially when such cooperation is based on mutual interests and respect for national sovereignty. The analysis shows that Afghanistan's active engagement with regional countries can help reduce political isolation and enhance regional legitimacy, while also contributing to the mitigation of security threats through multilateral cooperation mechanisms.

In the economic dimension, the results demonstrate that Afghanistan's participation in regional transportation, energy, and trade projects—such as transit corridors and energy transfer initiatives—has considerable potential for job creation, increasing national revenues, and developing infrastructure. Given its position as a crossroads

connecting South Asia, Central Asia, and the Middle East, Afghanistan can utilize its transit advantages to strengthen its national economy. However, the findings also reveal that realizing these potentials requires domestic political stability, sustainable security, and effective legal and institutional frameworks.

Moreover, the study shows that regional cooperation alone cannot generate lasting stability without addressing internal challenges such as weak economic institutions, the absence of coherent policymaking, and structural problems. Geopolitical rivalries among regional powers, sanctions, and political mistrust are among the obstacles that may limit the effectiveness of such cooperation. Nevertheless, the research suggests that a balanced approach in Afghanistan's engagement with various regional actors can help manage these challenges and pave the way for sustainable development.

Conclusion

The results of this study demonstrate that regional cooperation constitutes one of the most effective instruments for enhancing political and economic stability in Afghanistan; however, its success depends on a combination of internal and external factors. The findings are largely consistent with previous studies that emphasize the crucial role of regional cooperation in the development of transitional states. At the same time, this research highlights that in the Afghan context, regional cooperation can lead to sustainable stability only when accompanied by internal reforms, strengthened governance institutions, and durable security.

Accordingly, it is recommended that Afghan policymakers develop a comprehensive strategy for regional cooperation that balances economic and security interests. Strengthening economic diplomacy, actively participating in regional projects, and establishing transparent legal frameworks can play a vital role in effectively utilizing regional capacities. Ultimately, regional cooperation should not be viewed as an independent solution, but rather as an integral component of a broader national development strategy.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest in the conduct of this research.

Acknowledgment

The authors would like to express their sincere gratitude to all researchers, experts, and institutions that, in one way or another, contributed to the provision of resources and the completion of this study.

	 (مجله بین المللی مطالعات حقوقی، سیاسی و روابط بین الملل) صفحه اصلی مجله: www.ghalibqjournal.com ISSN P: 2788-4155 E: 2788-6441 OPEN ACCESS	
https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.14.I.4.8		ناشر: پوهنتون / دانش گاه غالب - هرات

نقش هم کاری های منطقه یی در تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان (۲۰۲۱-۲۰۲۵)

عبدالرحمن کریمی^{۱*}، محمد محمدی^۲

^{۱*} دانش آموخته حقوق بین الملل عمومی، هرات، افغانستان (نویسنده مسؤول: karimiabdurahman205@gmail.com).

^۲ دبیرتمنت جغرافیا، پوهنزی / دانش کده علوم اجتماعی، پوهنتون / دانش گاه هرات، هرات، افغانستان و هم کار مرکز تحقیقات علمی پوهنتون هریوا؛ هرات، افغانستان (fardin.m400@gmail.com)

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مروری

زمینه و هدف: افغانستان در طول چند دهه گذشته از نظر سیاسی و اقتصادی با ناامنی و ناپایداری همراه بوده است؛ از این رو، نیازمند هم کاری های منطقه یی برای دستیابی به ثبات سیاسی و اقتصادی می باشد. هدف از انجام تحقیق حاضر، پاسخ گویی به این پرسش بوده است که هم کاری های منطقه یی چه گونه می توانند به تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان کمک کنند؟

صص: ۲۱۱-۱۸۷

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴ / ۰۷ / ۱۹

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴ / ۱۰ / ۱۸

تاریخ نشر:

۱۴۰۴ / ۱۱ / ۰۱

روش: این تحقیق از نظر هدف، کاربردی بوده، که با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی با تمرکز بر منابع کتابخانه یی انجام شده است.

یافته ها: یافته های تحقیق نشان می دهد که هم کاری های اقتصادی و امنیتی میان کشورهای منطقه، به ویژه در زمینه های تجارت، سرمایه گذاری و مبارزه با تروریسم، می توانند به تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی در افغانستان کمک کنند.

نتیجه گیری: به طور کلی، هم کاری های منطقه یی نقش مهمی در تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان ایفا می کنند. تقویت این هم کاری ها می تواند به ایجاد یک محیط امن و پایدار در افغانستان و منطقه کمک نموده و به توسعه پایدار و رشد اقتصادی منجر شود.

کلیدواژه ها: توسعه اقتصادی، ثبات اقتصادی، ثبات سیاسی، هم کاری های منطقه یی.

ارجاع به این مقاله: کریمی، عبدالرحمن؛ محمدی، محمد. (۱۴۰۴). نقش هم کاری های منطقه یی در تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان (۲۰۲۱-۲۰۲۵). فصل نامه علمی - پژوهشی غالب. ۱۴(۴): ۱۸۷ - ۲۱۱.

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.14.I.4.8>

این مقاله تحت مجوز بین المللی Creative Commons Attribution 4.0 International License منتشر شده است.

۱. مقدمه

در دنیای پیچیده و در حال تغییر امروز، ثبات سیاسی و اقتصادی به‌عنوان دو رکن اساسی برای توسعه پایدار هر کشور، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه‌ی چون افغانستان، مطرح است. در دهه‌های اخیر، این کشور با چالش‌های بزرگی، مانند جنگ‌های داخلی، مداخلات خارجی، فقر و ناپایداری سیاسی مواجه بوده است. در این شرایط، تلاش برای ایجاد ثبات سیاسی و اقتصادی به یکی از اولویت‌های اصلی دولت و جامعه بین‌المللی تبدیل شده است. افغانستان با بهره‌گیری از نظریه منطقه‌گرایی از پایین به بالا در تعاملات خود با کشورهای منطقه و سازمان‌های مختلف، و همچنین با ایجاد توازن میان رویکردهای اقتصادی و امنیتی در هم‌کاری‌های منطقه‌ای، می‌تواند به تحقق اهداف منطقه‌ای خود دست یابد (روزنامه هشت صبح، ۱۳۹۵).

هم‌کاری‌های منطقه‌ای به‌عنوان یک ابزار کلیدی برای تقویت ثبات در افغانستان مطرح می‌شود. آگاهان براین باوراند که، با روی کارآمدن نظام جدید در افغانستان پس از سال ۱۴۰۰، اگر هم‌کاری منطقه‌ای ادامه یابد، به سرعت می‌توان به موفقیت برنامه‌های اقتصادی امارت اسلامی امیدوار بود (سروری، ۲۰۲۴)؛ باتوجه به این که افغانستان به‌دلیل موقعیت استراتژیک‌اش، هم‌واره به‌عنوان یک کانون جغرافیایی مهم در تعاملات منطقه‌ای بوده است، بررسی نقش این هم‌کاری‌ها در تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی کشور از اهمیت ویژه‌ی برخوردار است. تحلیل‌گران براین باوراند که چین، ایران و روسیه می‌توانند نقش اساسی در ایجاد صلح و امنیت پایدار در افغانستان ایفا کنند (اخلاقی، ۱۴۰۳). ازسویی هم اعتقاد براین است که چین، روسیه و هند در ایجاد ثبات در افغانستان، مؤثراند (توانا، ۲۰۱۸). افغانستان نمی‌تواند تنها به دوستی با کشورهای فرامنطقه‌ای تکیه کند؛ زیرا این امر به بحران بیش‌تر منجر می‌شود. بنابراین، نیاز است تا افغانستان یک سیاست متوازن، داشته باشد (همان: ۱-۲)؛ ازجانب‌دیگر، کشورهای منطقه به ثبات و امنیت در افغانستان نیاز دارند و تلاش‌های اخیر روسیه، چین و ایران نشان‌دهنده احساس نیاز به ثبات در افغانستان است (اخلاقی، ۱۴۰۳).

اهمیت این تحقیق از آن‌جا ناشی می‌شود که نتایج آن می‌تواند به سیاست‌گذاران، پژوهش‌گران و دانش‌گاہیان کمک کند تا درک به‌تری از ابعاد مختلف هم‌کاری‌های منطقه‌ای و تأثیرات آن بر افغانستان به‌دست آورند؛ همچنین، نتایج این تحقیق می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای توسعه استراتژی‌های مؤثر در زمینه هم‌کاری‌های بین‌المللی و منطقه‌ای مورد استفاده قرار گیرد. باتوجه به چالش‌های پیچیده و چندبعدی که افغانستان با آن‌ها مواجه است، این تحقیق می‌تواند به شناسایی و تحلیل راه‌کارهای عملی برای بهبود وضعیت سیاسی و اقتصادی کشور کمک کند؛ ازسوی دیگر، شرایط ویژه و چالش سیاسی و اقتصادی افغانستان، مبین ضرورت این تحقیق می‌باشد. نتایج این تحقیق می‌تواند به تصمیم‌گیرندگان سیاسی کشور، محققان و نهادهای بین‌المللی در تدوین

سیاست‌ها و برنامه‌های مؤثر مفید واقع شود؛ درنهایت، این تحقیق می‌تواند به بهبود وضعیت کلی ثبات سیاسی و اقتصادی در منطقه کمک کند.

در حوزه این تحقیق، تحقیقات مشابه دیگری به قرار زیر انجام شده است: مقاله‌یی با عنوان «نقش هم‌سایه‌گان در ثبات آینده سیاسی افغانستان»، (یاور: ۲۰۲۴)، به این نتایج دست یافته است که دستیابی به ثبات سیاسی در افغانستان، که توسط هم‌سایه‌گان آن سازمان‌دهی شده است، در چارچوب یک سیستم داخلی قابل تصور است که به نفع همه طرف‌ها باشد. سروری (۲۰۲۴) در مقاله‌یی تحت عنوان «نقش هم‌کاری‌های منطقه‌یی در توسعه اقتصاد افغانستان»، به این نتایج دست یافته است که رشد و توسعه اقتصادی افغانستان به هم‌کاری جامعه بین‌المللی وابسته است. براین اساس، تقویت زیرساخت‌های انتقال انرژی، توسعه منابع انسانی در منطقه، و افزایش سرمایه‌گذاری، تجارت و ترانزیت با هم‌کاری کشورهای منطقه‌یی و بین‌المللی، می‌تواند آینده اقتصادی افغانستان را روشن‌تر کند (مشتاق: ۲۰۲۴)، در مقاله‌یی تحت عنوان بررسی فرصت‌های هم‌گرایی افغانستان با کشورهای آسیای میانه، معتقد است که زمینه‌ها و ظرفیت‌های زیادی برای هم‌کاری میان افغانستان و کشورهای آسیای میانه وجود دارد که می‌تواند در زمینه‌های امنیت، اقتصاد، تجارت و سیاست به تقویت روابط و ایجاد ثبات در منطقه کمک کند.

خادم شیرازی (۱۴۰۲) در مقاله‌یی تحت عنوان «نقش چین در تحول اقتصاد افغانستان»، بیان می‌دارد که تحلیل‌گران سیاسی سه سناریوی اصلی برای آینده روابط چین و افغانستان پیش‌بینی می‌کنند، که تأثیر عمیقی بر افغانستان و روابط آن با چین و اتحادیه اروپا خواهند داشت. سناریوی اول، ادامه وضعیت فعلی با افزایش ناامنی، فقر و قحطی است. سناریوی دوم به مشارکت اقتصادی چین در افغانستان اشاره دارد که شامل سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و بهره‌برداری از منابع طبیعی بوده و می‌تواند به تقویت اقتصاد و کاهش بحران انسانی کمک کند. سناریوی سوم به مشارکت چین در زمینه امنیت مربوط می‌شود. ابراهیمی، کریمی نیا و انصاری مقدم (۱۴۰۱)، در مقاله‌یی تحت عنوان «نقش هم‌سایه‌گان در ثبات آینده سیاسی افغانستان»، به این نتایج دست یافته‌اند که ثبات سیاسی افغانستان تنها در صورتی ممکن است که منافع تمامی طرف‌ها در چارچوب یک نظام داخلی مقتدر تأمین شود؛ اما تحقیق حاضر، به‌طور کلی، با روی‌کردی جامع و نوآورانه به بررسی نقش هم‌کاری‌های منطقه‌یی در تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان می‌پردازد و تلاش می‌کند تا خلأهای موجود در ادبیات پژوهشی را پُر کند و به درک به‌تری از چالش‌ها و فرصت‌های موجود دست یابد.

هدف از انجام تحقیق حاضر دریافت پاسخ این پرسش است که هم‌کاری‌های منطقه‌یی چه‌گونه می‌تواند به تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان کمک کند؟ این تحقیق از نظر هدف، کاربردی

بوده که با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی متمرکز بر منابع کتابخانه‌یی انجام شده است. یافته‌های تحقیق مبین این است که هم‌کاری‌های اقتصادی و امنیتی میان کشورهای منطقه، به‌ویژه در زمینه‌های تجارت، سرمایه‌گذاری و مبارزه با تروریسم، می‌توانند به تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی در افغانستان کمک کنند.

۲. چارچوب مفهومی تحقیق

۲-۱. مفهوم‌شناسی ثبات و بی‌ثباتی سیاسی

۲-۱-۱. ثبات سیاسی

مطالعات جدید در زمینه ثبات سیاسی پس از جنگ جهانی دوم آغاز شد و تا به امروز ادامه دارد. حوزه ثبات و بی‌ثباتی سیاسی، مشابه بسیاری از حوزه‌های علوم اجتماعی، فاقد تئوری جامع و مورد توافق است، که بتواند آزمون‌های تجربی متعددی را تأیید کند. اندیشه‌مندان و نظریه‌پردازان علوم اجتماعی و سیاسی تعاریف متنوعی از ثبات و بی‌ثباتی ارائه داده‌اند. گرچه این مفاهیم به‌عنوان موضوعاتی بدیهی تلقی می‌شوند، تنوع و گوناگونی این تعاریف ناشی از دو عامل اصلی است: اول، اختلاف در رویکردهای مختلف نسبت به مسأله ثبات و دوم، تأثیر شرایط و موقعیت‌های زمانی و مکانی متفاوت (محمدی لرد، ۱۳۹۰: ۱۵۶)؛ در حقیقت، تلاش برای دستیابی به ثبات سیاسی یکی از کارکردهای اساسی اندیشه سیاسی به‌شمار می‌آید. ثبات به معنای عدم تکرار و استمرار حوادث، رفتارها و تحرکاتی است که می‌تواند کارکرد منظم یک نظام را به چالش بکشد (بینش، ۱۴۰۳: ۴-۵). کلود آکه^۱، ثبات سیاسی را به‌عنوان نظم در جریان تعاملات سیاسی تعریف می‌کند. هانتینگتون، ثبات سیاسی را در قالب نهادهای سیاسی می‌بیند و آن را به ساختارهای سازمان‌یافته مرتبط می‌سازد. محمود سریع‌القلم، این مفهوم را معادل با قاعده‌مندی در فرایندهای سیاسی در نظر می‌گیرد؛ ازسوی دیگر، لاستیک، ثبات سیاسی را به معنای پیش‌بینی‌پذیری رفتارهای سیاسی در آینده می‌داند. مارتین نیدلر نیز بر این باور است که یک کشور باثبات کشوری است که در آن حکومت از طریق انتخابات آزاد انتخاب می‌شود (اصغریور و هم‌کاران، ۱۳۹۲: ۱۷۶). لیپست ثبات سیاسی را به‌عنوان تداوم و استمرار یک نوع سیستم سیاسی خاص تعریف کرده است. براین‌اساس، کشوری از نظر سیاسی با ثبات محسوب می‌شود که سیستم لیبرال - دموکراسی یا دیکتاتوری آن دست‌کم به مدت ۲۵ سال پایدار بماند (موثقی و کرم‌زادی، ۱۳۹۰: ۳۲۳). در هر جامعه‌یی، نظام با ثبات سیاسی، نظامی است که به خواسته‌های گوناگون پاسخ‌های رضایت‌بخش بدهد و اصولش با باورها، عقاید و ایدئولوژی‌های مورد قبول جامعه هم‌سو باشد. چنین نظامی شناخته‌شده و قابل تقدیر است (Yawar, 2024: 104).

¹ Claude Ake

۲-۱-۲. بی‌ثباتی سیاسی

زمان و فراوانی رویدادهای بی‌ثبات‌کننده در جوامع مختلف متفاوت است و جوامعی که در حال گذار به نظام‌های سیاسی جدید هستند، ابعاد بیش‌تری از بی‌ثباتی را تجربه می‌کنند. فرایندها و فعالیت‌های اجتماعی ذاتی در چنین گذارهایی اغلب به‌عنوان کاتالیزورهایی برای حوادث و مشکلات امنیتی عمل می‌کنند. یک نمونه بارز، افغانستان است؛ کشوری که بیش از چهار دهه به‌دلیل فرایندها و رقابت‌های ملی، منطقه‌یی و بین‌المللی با بحران امنیتی دست و پنجه نرم کرده است (Yawar, 2024: 103).

نکته قابل توجه این‌جاست، که هیچ تعریف توافقی‌شده‌یی از بی‌ثباتی سیاسی وجود ندارد. اگرچه دانش‌مندان سیاسی بر این نکته توافق دارند که بی‌ثباتی سیاسی یک پدیده چندبعدی است، اما درحال حاضر هیچ اجماعی بر سر تعداد مناسب این ابعاد وجود ندارد. جانگ پین چهار بعد بی‌ثباتی سیاسی را تمایز می‌دهد: ۱. خشونت‌های سیاسی؛ ۲. اعتراضات مدنی گسترده؛ ۳. بی‌ثباتی درون رژیم سیاسی؛ و ۴. بی‌ثباتی رژیم سیاسی. برخی از پژوهش‌گران تعاریف خود را محدودتر می‌کنند و برخی دیگر تنها بر روی برخی از این ابعاد (مانند تمایل به تغییر حکومت) تمرکز می‌کنند؛ درحالی‌که دیگران تلاش دارند طبیعت پیچیده این پدیده را درک کنند. برخی دیگر نیز بی‌ثباتی سیاسی را به‌عنوان نوسان در سیاست‌ها و/یا نهادهای سیاسی و اقتصادی تعریف می‌کنند (Jannils, 2021: 268-269). به‌هرحال، منظور از بی‌ثباتی سیاسی، یک وضعیت متزلزل است که حکومت در خصوص نحوه اداره جامعه، حفظ حاکمیت خود و تمامیت ارضی کشور، با آن مواجه است (اصغریور و هم‌کاران، ۱۳۹۲: ۱۷۶).

بی‌ثباتی سیاسی به حالتی اطلاق می‌شود که در آن نظم سیاسی موجود با چالش‌های جدی و بحران‌های عمیق مواجه می‌گردد و احتمال تغییرات سیاسی به‌طرز قابل‌توجهی افزایش می‌یابد. در چنین شرایطی، کارایی نهادهای حکومتی به شدت کاهش می‌یابد و فعالیت‌های اقتصادی دچار اختلال می‌شوند. این وضعیت معمولاً با افزایش خطر خشونت سیاسی همراه است و هم‌چنین واگرایی‌های داخلی و مداخلات خارجی نیز بیش‌تر می‌شود؛ علاوه‌براین، امنیت روانی و اجتماعی جامعه تضعیف می‌گردد و بستر برای دگرگونی‌های غیرمنتظره و ناگهانی فراهم می‌شود. این عوامل می‌توانند به تضعیف ثبات سیاسی و بروز چالش‌های جدی برای نظام‌های حکومتی منجر شوند و تأثیرات عمیقی بر ساختار اجتماعی و سیاسی جامعه بگذارند (دل‌اوری، ۱۳۹۴: ۶۱). بی‌ثباتی که به معنای تغییر فراتر از مرزهای عادی است، نشان‌دهنده فقدان نظم و هماهنگی در یک سیستم است (Yawar, 2024: 104). بی‌ثباتی سیاسی اغلب با بی‌ثباتی سیاست‌ها یا بی‌ثباتی نهادها هم‌زمان می‌شود، که این موضوع را برای اقتصاددانان به‌ویژه جالب می‌سازد؛ زیرا هدف آن‌ها مطالعه تفاوت‌های نتایج سیاست‌های اقتصادی مختلف است (Jannils, 2021: 270).

۲-۲. مفهوم‌شناسی ثبات و بی‌ثباتی اقتصادی

۲-۲-۱. ثبات اقتصادی

ثبات اقتصادی به وضعیتی اشاره دارد که در آن متغیرهای کلیدی اقتصادی مانند نرخ تورم، نرخ بیکاری، و نرخ رشد اقتصادی در سطوح معقول و قابل پیش‌بینی قرار دارند. در این وضعیت، نوسانات شدید و ناگهانی در متغیرهای اقتصادی وجود ندارد و محیطی باثبات برای سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی اقتصادی فراهم می‌شود. ثبات اقتصادی معمولاً بهبود کیفیت زندگی و رشد پایدار اقتصادی را به همراه دارد. متغیرهای کلیدی در تعریف محیط باثبات اقتصادی شامل نرخ تورم، کسری بودجه، نرخ ارز و رابطه مبادله هستند. محیطی باثبات ایجاد می‌شود اگر کسری بودجه منطقی و نرخ تورم قابل پیش‌بینی باشد. تورم در سال‌های اخیر به یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های اقتصادی تبدیل شده و نشان‌دهنده نارسایی‌هایی در سیستم اقتصادی است (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۲: ۱۷۲).

۲-۲-۲. بی‌ثباتی اقتصادی

واژه بی‌ثباتی در ادبیات اقتصادی به دو مفهوم «Instability» و «Volatility» اشاره دارد و شامل شوک‌ها و تغییرات غیرمعمول، مانند نرخ بالای تورم است (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۲: ۱۷۲). بی‌ثباتی اقتصادی به وضعیتی اشاره دارد که در آن نوسانات شدید و غیرقابل پیش‌بینی در متغیرهای اقتصادی وجود دارد. این نوسانات می‌تواند شامل افزایش ناگهانی نرخ تورم، بیکاری بالا، نوسانات شدید در نرخ ارز و بحران‌های مالی باشد. بی‌ثباتی اقتصادی معمولاً به کاهش سرمایه‌گذاری، عدم اطمینان در بازار، و نارسایی‌های اقتصادی منجر می‌شود و می‌تواند به افت کیفیت زندگی و کاهش رشد اقتصادی منجر گردد. بی‌ثباتی در اقتصاد کلان موجب ایجاد نااطمینانی در میان فعالان اقتصادی نسبت به تحولات آینده می‌شود و در نتیجه، این افراد نمی‌توانند چشم‌انداز روشنی از آینده ترسیم کنند. این وضعیت به‌خصوص تأثیر منفی بر سرمایه‌گذاری خواهد داشت؛ بنابراین، ثبات در اقتصاد کلان از طریق کاهش قابل توجه نااطمینانی و تسهیل برنامه‌ریزی بلندمدت، نقش مهمی در رشد واقعی اقتصاد ایفا می‌کند (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۲: ۱۷۲).

۳. نقش هم‌کاری‌های منطقه‌یی در تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان

افغانستان از دهه‌های پایانی قرن بیستم تاکنون، همواره با چرخه‌یی از بی‌ثباتی سیاسی و بحران‌های عمیق اقتصادی مواجه بوده است. از زمان موسوم به «انقلاب ثور» در سال ۱۹۷۸م، درگیری‌های مستمر، مداخلات خارجی و تغییرات پی‌درپی نظام‌های سیاسی، ساختارهای نهادی این کشور را به شدت تضعیف کرده و زمینه‌ساز بی‌اعتمادی عمیق اجتماعی، ناامنی گسترده و آسیب‌پذیری مزمن

سیاسی و اقتصادی شده است (Alex & Scott, 2017: 2; Aidan, 2021: 10). تجربه بیست‌ساله جمهوری سوم نیز نشان داد که فقدان ثبات سیاسی پایدار، به‌طور مستقیم مانع شکل‌گیری رشد اقتصادی، تقویت نهادهای و تأمین رفاه عمومی شده است.

پس از تحول قدرت در ۱۵ آگوست، این وضعیت پیچیده‌تر گردید. انسداد دارایی‌های ارزی، گسست در ارتباطات بازارهای داخلی و بین‌المللی، محدودیت دسترسی به زنجیره‌های اقتصادی و کاهش شدید کمک‌های خارجی، اقتصاد افغانستان را وارد مرحله‌یی از رکود عمیق و شکننده ساخت. برآوردهای نهادهای بین‌المللی حاکی از کاهش چشم‌گیر تولید ناخالص داخلی، افزایش فقر و ناامنی غذایی و تداوم بحران اقتصادی تا سال‌های آینده است (Hamayun Khan, 2024; UNDP2021). این شرایط نشان می‌دهد که بی‌ثباتی اقتصادی نه‌تنها پیامد بحران سیاسی، بل که خود عاملی بازتولیدکننده ناامنی و بی‌ثباتی سیاسی در افغانستان است.

در چنین بستری، تفکیک ثبات سیاسی از ثبات اقتصادی دشوار و از منظر تحلیلی، کم‌ثمر به نظر می‌رسد؛ زیرا این دو متغیر در افغانستان پیوندی ساختاری و متقابل دارند و هم‌واره از یک‌دیگر تأثیر پذیرفته‌اند. سیاست و اقتصاد در این کشور نه به‌صورت مستقل، بل که در قالب یک چرخه وابسته عمل می‌کنند که ضعف در هر یک، دیگری را نیز تضعیف می‌نماید. از همین‌رو، نقش هم‌کاری‌های منطقه‌یی را باید در چارچوبی یک‌پارچه و تلفیقی مورد بررسی قرار داد.

کشورهای منطقه، به دلیل هم‌جواری جغرافیایی، پیوندهای تاریخی، ملاحظات امنیتی و منافع اقتصادی مشترک، بازیگران کلیدی در روند ثبات‌سازی افغانستان به‌شمار می‌روند. نگاه این کشورها به افغانستان چندوجهی است و ابعاد سیاسی، اقتصادی، امنیتی، فرهنگی و ژئوپولیتیکی را دربر می‌گیرد (Yawar, 2024: 108). هرچند تلاش‌های منطقه‌یی در سال‌های اخیر نتایج محدود و بعضاً متناقضی داشته است، اما همچنان نمی‌توان نقش بالقوه آن‌ها را در تقویت ثبات سیاسی-اقتصادی افغانستان نادیده گرفت (ابراهیمی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۱۵). براین‌اساس، در بخش‌های بعدی، نقش کشورهای منطقه در چارچوبی تلفیقی و با تأکید بر پیوند متقابل ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان بررسی می‌شود.

۳-۱. ایران

ایران از جمله کشورهای هم‌سایه‌یی است که در طول تاریخ معاصر افغانستان، نقش مؤثر و چندبعدی در تحولات سیاسی و اقتصادی این کشور ایفا کرده است. افغانستان در طول حیات سیاسی خود، جز در مسأله آب رود هیرمند که به‌ویژه در سال‌های اخیر و به‌دلیل خشک‌سالی‌های مکرر به یکی از موضوعات چالش‌برانگیز تبدیل شده، تنش جدی و ساختاری با ایران نداشته است (Yawar, 2024:).

۱۰۷). در عین حال، ایران هم‌واره کوشیده است ثبات سیاسی افغانستان را به عنوان عاملی تعیین کننده در تأمین امنیت مرزهای شرقی خود تلقی کرده و از این منظر، از روندهای دولت‌سازی، صلح و ثبات در افغانستان حمایت نماید (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۷: ۱۵۲).

نفوذ سیاسی ایران در افغانستان، به‌ویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، از مسیرهای متنوعی هم‌چون تعامل با نخبه‌گان سیاسی، حمایت از برخی جریان‌های جهادی و شکل‌دهی به اتحادهای مذهبی دنبال شده است. با این حال، روی‌کرد کلی ایران نسبت به افغانستان، برخلاف برخی بازیگران منطقه‌ای، بیش‌تر مبتنی بر مدیریت اصولی بحران و حفظ ثبات منطقه‌ای بوده است تا پی‌گیری منافع رقابتی کوتاه‌مدت (ابراهیمی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۲۰-۱۲۳). سیاست کنونی ایران نیز بر ایجاد وفاق سیاسی در افغانستان، توازن منافع اقوام، مذاهب و گروه‌های سیاسی- نظامی و هماهنگی با سایر کشورهای تأثیرگذار در این کشور استوار است (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۷: ۱۵۱).

در کنار این بُعد سیاسی، نقش اقتصادی ایران در افغانستان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و به‌طور مستقیم با تقویت ثبات سیاسی این کشور پیوند دارد. افغانستان به‌شدت نیازمند توسعه روابط اقتصادی و بازرگانی با هم‌سایه‌گان خود است و ایران در سال‌های اخیر، یکی از فعال‌ترین بازیگران در این حوزه بوده است (رفسنجانی‌نژاد، ۱۳۹۱؛ سروری، ۲۰۲۴). سرمایه‌گذاری ایران در بخش‌هایی مانند راه‌سازی، راه‌آهن، پل‌سازی، سدسازی، کشاورزی، انرژی و حمل‌ونقل، سهم قابل توجهی در بازسازی زیرساخت‌های اقتصادی افغانستان داشته است (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۷: ۱۵۱).

بندر چابهار به عنوان یکی از مهم‌ترین کریدورهای ترانزیتی، نقش راهبردی در کاهش وابستگی افغانستان به بنادر پاکستان ایفا می‌کند. این بندر، به لحاظ فاصله و هزینه، مقرون به صرفه‌ترین مسیر دسترسی افغانستان به بازارهای بین‌المللی به‌شمار می‌رود و می‌تواند از طریق تقویت تجارت خارجی، به امنیت و ثبات داخلی افغانستان نیز کمک نماید (اسلامی و یوسف‌زهی، ۱۳۹۷: ۹۷-۹۸). اجرای پروژه‌هایی مانند راه‌آهن خواف - هرات، جاده دوغارون - هرات، پل و جاده میلک - زرنج و پروژه‌های انتقال برق، نشان‌دهنده پیوند مستقیم سیاست اقتصادی ایران با ثبات‌سازی در افغانستان است (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۷: ۱۵۶).

در مجموع، ایران با ترکیب هم‌زمان ابزارهای سیاسی و اقتصادی، تلاش کرده است نقش خود را به عنوان یک بازیگر تثبیت کننده در افغانستان ایفا کند. این روی‌کرد تلفیقی نشان می‌دهد که ثبات سیاسی و ثبات اقتصادی افغانستان از منظر سیاست خارجی ایران، جدایی‌ناپذیر بوده و تقویت یکی، مستلزم توجه هم‌زمان به دیگری است.

۳-۲. پاکستان

پاکستان به دلیل هم‌جواری جغرافیایی، پیوندهای قومی مشترک و اشتراکات فرهنگی-دینی، یکی از تأثیرگذارترین بازیگران منطقه‌یی در تحولات سیاسی و اقتصادی افغانستان به‌شمار می‌رود (Sunil, 2013: 3)؛ باین‌حال، روابط دو کشور از زمان شکل‌گیری دولت پاکستان، همواره تحت‌الشعاع منازعه تاریخی بر سر خط دیورند و اختلافات سیاسی و امنیتی ناشی از آن قرار داشته است. این منازعات مرزی، روابط کابل-اسلام‌آباد را به شدت متشنج ساخته و به یکی از عوامل ساختاری بی‌ثباتی در مناسبات دوجانبه تبدیل شده است (ابراهیمی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۲۰ به نقل از رحیمی، ۱۳۹۶: ۲۱۷).

تحولات داخلی افغانستان، به‌ویژه شورش‌های داخلی و تهاجم ارتش سرخ شوروی، فرصت مناسبی برای افزایش نفوذ پاکستان در افغانستان فراهم ساخت. در این چارچوب، پاکستان طی چهار دهه گذشته به طور فعال در تحولات سیاسی افغانستان مداخله کرده و تلاش نموده است از شکل‌گیری یک حکومت مستقل و پایدار، که خارج از چارچوب منافع راه‌بردی اسلام‌آباد باشد، جلوگیری کند (Yawar, 2024: 108). پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، نقش پاکستان از یک بازیگر حاشیه‌یی به یک ناظر و تنظیم‌کننده سیاست‌های داخلی افغانستان ارتقا یافت و این کشور کوشید با حمایت از احزاب و گروه‌های هم‌سو، توازن قدرت سیاسی را به نفع خود مدیریت نماید (ابراهیمی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۲۰-۱۲۲).

در کنار این بُعد سیاسی، نقش اقتصادی پاکستان در افغانستان نیز قابل توجه است و به‌طور مستقیم با تحولات امنیتی و سیاسی پیوند دارد. تا سال ۱۳۹۱، از مجموع حدود ۶۰ میلیارد دالر کمک‌های خارجی به افغانستان، نزدیک به ۲۴ میلیارد دالر آن از سوی پاکستان تأمین شده و حدود ۴۰ درصد واردات افغانستان از طریق گمرکات این کشور انجام می‌گرفت (رفسنجانی‌نژاد، ۱۳۹۱). این سطح از وابسته‌گی تجاری نشان می‌دهد که پاکستان از ظرفیت قابل‌توجهی برای تأثیرگذاری بر ثبات اقتصادی افغانستان برخوردار است؛ ظرفیتی که در صورت تشدید تنش‌های سیاسی، می‌تواند به اهرم فشار اقتصادی تبدیل شود.

باین‌وجود، پاکستان در صورت بازنگری در رویکردهای سیاسی و امنیتی خود، قادر است از طریق تسهیل تجارت مرزی، کاهش تعرفه‌های گمرکی، توسعه زیرساخت‌های مشترک و پرهیز از تنش‌های مرزی، نقش مثبتی در تقویت ثبات اقتصادی افغانستان ایفا نماید. کاهش حمایت از گروه‌های مسلح، عدم مداخله در امور داخلی افغانستان و حرکت به‌سوی هم‌کاری‌های اقتصادی مبتنی بر منافع متقابل، می‌تواند زمینه‌ساز پیوند میان ثبات اقتصادی و ثبات سیاسی در روابط دو کشور گردد.

در مجموع، تجربه روابط افغانستان و پاکستان نشان می‌دهد که سیاست و اقتصاد در تعاملات دوجانبه این دو کشور به شدت درهم‌تنیده‌اند. هرگونه بی‌ثباتی سیاسی ناشی از مداخلات امنیتی، به‌طور مستقیم بر روابط اقتصادی اثر گذاشته و در مقابل، همکاری‌های اقتصادی پایدار می‌تواند به کاهش تنش‌ها و تقویت ثبات سیاسی افغانستان کمک نماید. از این منظر، نقش پاکستان در آینده ثبات افغانستان بیش از هر چیز به نوع روی‌کرد تلفیقی آن در حوزه‌های سیاسی و اقتصادی وابسته است.

۳-۳. تاجیکستان

تاجیکستان به‌عنوان یکی از هم‌سایه‌گان شمالی افغانستان، نقش قابل‌توجهی در معادلات سیاسی، امنیتی و اقتصادی این کشور ایفا می‌کند. پس از کسب استقلال، تاجیکستان سیاست حسن هم‌جواری با افغانستان را در پیش گرفت و کوشید از ورود به تنش‌های مستقیم سیاسی و امنیتی پرهیز نماید. این روی‌کرد در چارچوب منافع امنیتی و اقتصادی این کشور تعریف شده و هدف اصلی آن، جلوگیری از سرایت بی‌ثباتی افغانستان به داخل مرزهای تاجیکستان بوده است (مشتاق «الف»، ۲۰۲۴).

در بُعد سیاسی-امنیتی، تاجیکستان هم‌واره بر تضمین امنیت مرزهای خود، مقابله با تروریسم و قاچاق مواد مخدر و حفظ ثبات منطقه‌یی تمرکز داشته است؛ با این‌حال، پس از فروپاشی حکومت اشرف‌غنی احمدزی، سیاست تاجیکستان نسبت به افغانستان دچار تحول شد و این کشور به یکی از منتقدان برجسته حکومت امارت اسلامی تبدیل گردید. حمایت از جبهه مقاومت ملی به رهبری احمد مسعود و میزبانی از برخی مقامات افغان، بیان‌گر نگرانی‌های سیاسی و هویتی تاجیکستان نسبت به تحولات جدید افغانستان و پیامدهای آن بر امنیت منطقه‌یی است (Yawar, 2024: 109). این روی‌کرد نشان می‌دهد که ملاحظات نژادی، سیاسی و امنیتی نقش مهمی در سیاست خارجی تاجیکستان در قبال افغانستان ایفا می‌کند.

در کنار این نگرش سیاسی، تاجیکستان هم‌زمان بر گسترش همکاری‌های اقتصادی با افغانستان تأکید دارد و تلاش کرده است اقتصاد را به‌عنوان ابزاری برای مدیریت بی‌ثباتی‌های سیاسی و امنیتی به کار گیرد. توسعه زیرساخت‌های انتقال انرژی، اجرای پروژه‌های مشترک آبی و انرژی، افزایش سرمایه‌گذاری، تجارت و ترانزیت منطقه‌یی، از مهم‌ترین محورهای همکاری اقتصادی تاجیکستان با افغانستان به‌شمار می‌رود (رفسنجانی‌نژاد، ۱۳۹۱؛ سروی، ۲۰۲۴). تأکید رهبران کشورهای منطقه در پنجمین کنفرانس ریکا در دوشنبه بر تقویت زیرساخت‌های انرژی، توسعه منابع انسانی و افزایش

تجارت منطقه‌یی، نشان‌دهنده جای‌گاه تاجیکستان در این روند هم‌گرایانه است (رفسنجانی‌نژاد، ۱۳۹۱).

در مجموع، سیاست تاجیکستان نسبت به افغانستان را می‌توان در قالب یک روی‌کرد دوگانه تحلیل کرد: از یک‌سو، تأکید بر ملاحظات امنیتی، کنترل مرزها و مقابله با تهدیدات سیاسی؛ و از سوی دیگر، بهره‌گیری از هم‌کاری‌های اقتصادی و زیرساختی به‌عنوان ابزار کاهش ناامنی و تقویت ثبات. این پیوند میان اقتصاد و امنیت نشان می‌دهد که تاجیکستان ثبات سیاسی افغانستان را جدایی‌ناپذیر از ثبات اقتصادی و منطقه‌یی می‌داند. از این منظر، هم‌کاری تاجیکستان در حوزه انرژی، زیرساخت‌ها، تجارت و امنیت مرزی می‌تواند در صورت اتخاذ سیاستی متوازن و بی‌طرفانه، نقش مؤثری در تقویت ثبات سیاسی-اقتصادی افغانستان ایفا نماید.

۳-۴. ترکمنستان

ترکمنستان پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، به‌عنوان یکی از هم‌سایه‌گان شمال‌غربی افغانستان، روی‌کردی مبتنی بر بی‌طرفی فعال و تمرکز بر هم‌کاری‌های اقتصادی در قبال این کشور اتخاذ کرده است. این کشور از همان ابتدا کوشید روابط خود با افغانستان را از منازعات سیاسی و امنیتی منطقه‌یی دور نگه دارد و از طریق صادرات مواد غذایی، برق و نفت، حسن هم‌جواری خود را به نمایش بگذارد (Yawar, 2024: 109).

این روی‌کرد بی‌طرفانه سبب شده است که ترکمنستان به‌تدریج موضع مشخص‌تری در قبال تحولات افغانستان اتخاذ نماید، بدون آن‌که وارد تقابل مستقیم سیاسی شود. در سال‌های اخیر، این کشور با برقراری تماس با حکومت امارت اسلامی، تلاش در حفظ روابط مثبت و تداوم مناسبات اقتصادی با افغانستان داشته است؛ امری که بیش از هر چیز ناشی از ملاحظات اقتصادی و حفظ بازار مصرفی افغانستان برای ترکمنستان است (ابراهیمی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۲۳). برخی تحلیل‌گران معتقدند که ترکمنستان در این عرصه حتی ممکن است وارد رقابت اقتصادی غیرمستقیم با چین در بازار افغانستان گردد.

در بُعد اقتصادی، روابط ترکمنستان و افغانستان از ابتدا بر پایه هم‌کاری‌های تجاری، انرژی و حمل‌ونقل شکل گرفته است. ترکمنستان بر تداوم پروژه‌های زیربنایی و اقتصادی مشترک تأکید داشته و افغانستان را به‌عنوان مسیر ترانزیتی و شریک بالقوه انرژی در نظر می‌گیرد. پروژه‌های کلانی مانند خط لوله گاز تاپی و خط انتقال برق تاپ، نمونه‌های بارز پیوند منافع اقتصادی ترکمنستان با ثبات افغانستان به شمار می‌روند. تأکید رئیس‌جمهور ترکمنستان بر اهمیت این پروژه‌ها نشان می‌دهد

که ثبات سیاسی و امنیتی افغانستان پیش شرط اصلی تحقق اهداف اقتصادی این کشور در منطقه است (مشتاق «الف»، ۲۰۲۴).

از منظر سیاسی-امنیتی، ترکمنستان ثبات افغانستان را نه از زاویه رقابت ژئوپولیتیکی، بل که از منظر جلوگیری از سرایت ناامنی به مرزهای خود تحلیل می کند. سیاست بی طرفی دایمی ترکمنستان که در اسناد رسمی این کشور نیز مورد تأکید قرار گرفته، موجب شده است تا عشق آباد از درگیری مستقیم در منازعات داخلی افغانستان پرهیز کرده و امنیت را از مسیر توسعه اقتصادی و اتصال منطقه‌یی دنبال نماید. به باور برخی پژوهشگران، این الگو می تواند نمونه‌یی از «ثبات سازی غیرسیاسی» در افغانستان تلقی شود که در آن، اقتصاد و انرژی نقش جایگزین ابزارهای مداخله گرایانه سیاسی را ایفا می کنند (Yawar, 2024: 109).

در مجموع، نقش ترکمنستان در افغانستان را می توان نمونه‌یی از پیوند مستقیم ثبات اقتصادی و ثبات سیاسی دانست؛ جایی که توسعه پروژه های انرژی، حمل و نقل و تجارت منطقه‌یی، به عنوان ابزار اصلی کاهش ناامنی و تقویت ثبات عمل می کند. تداوم این رویکرد بی طرفانه و اقتصادمحور، در صورت تأمین حداقل امنیت در افغانستان، می تواند سهم مؤثری در تقویت ثبات سیاسی-اقتصادی این کشور داشته باشد.

۵.۳. ازبکستان

ازبکستان به عنوان همسایه شمالی افغانستان، رویکردی عمل گرایانه و مبتنی بر منافع امنیتی و اقتصادی در قبال تحولات این کشور اتخاذ کرده است. سیاست خارجی ازبکستان بر اصول حسن همجواری و بی طرفی استوار است و این کشور پس از استقلال از اتحاد جماهیر شوروی، تلاش کرده است روابط دوستانه‌ای با حکومت های مختلف افغانستان برقرار نماید و هم زمان از استفاده گروه های تروریستی از خاک خود جلوگیری کند. این رویکرد بیان گر آن است که امنیت و ثبات افغانستان و منطقه، از اولویت های اساسی سیاست خارجی ازبکستان به شمار می رود (مشتاق «الف»، ۲۰۲۴؛ ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۲۳).

در بُعد سیاسی-امنیتی، ازبکستان در سال های اخیر کوشیده است از طریق برقراری ارتباط با حکومت امارت اسلامی، اهداف ژئوپولیتیک و راهبردی خود را در چارچوب ثبات منطقه‌یی دنبال کند. این تعامل بیش از آن که ماهیتی ایدئولوژیک داشته باشد، مبتنی بر واقع گرایی سیاسی و نگرانی از سرایت ناامنی و افراط گرایی به آسیای مرکزی است (Yawar, 2024: 109). از این منظر، ازبکستان ثبات سیاسی افغانستان را پیش شرط امنیت داخلی و منطقه‌یی خود می داند.

در کنار این ملاحظات سیاسی، محور اصلی روابط ازبکستان و افغانستان بر هم‌کاری‌های اقتصادی و پروژه‌های زیرساختی استوار شده است. توسعه خطوط راه‌آهن، به‌ویژه پروژه‌های ترانزیتی مانند افغان-ترنس، ایجاد مرکز تجارتی بین‌المللی در ترمذ، راه‌اندازی بازارهای مشترک و برگزاری نمایش‌گاه‌های اقتصادی، نشان‌دهنده تمرکز ازبکستان بر استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی افغانستان در چارچوب اتصال منطقه‌یی است (ابراهیمی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۲۳؛ مشتاق «ب»، ۲۰۲۴). این پروژه‌ها نه تنها زمینه‌ساز افزایش تجارت و ترانزیت هستند، بل که می‌توانند به کاهش فقر، ایجاد اشتغال و در نهایت تقویت ثبات داخلی افغانستان کمک نمایند.

روابط کنونی افغانستان و ازبکستان با روی‌کردی مثبت و سازنده شکل گرفته است، که بر منافع مشترک در حوزه‌های امنیت، توسعه اقتصادی و تقویت هم‌کاری‌های منطقه‌یی استوار می‌باشد. ازبکستان از طریق هم‌کاری در بخش انرژی، نفت، توسعه زیرساخت‌های بنیادین و گسترش تبادلات تجاری، می‌تواند نقش مؤثری در تقویت ثبات اقتصادی افغانستان ایفا کند (مشتاق «الف»، ۲۰۲۴). دیدارهای اخیر مقامات امارت اسلامی با نماینده‌گان کشورهای آسیای میانه، از جمله ازبکستان، قزاقستان و ترکمنستان، و تأکید آن‌ها بر پروژه‌های اتصال منطقه‌یی و توسعه اقتصادی، نشان‌دهنده جای‌گاه رو به رشد ازبکستان در معادلات ثبات سیاسی-اقتصادی افغانستان است.

درمجموع، سیاست ازبکستان در قبال افغانستان مبتنی بر پیوند هم‌زمان امنیت و اقتصاد است. این کشور با پرهیز از مداخله مستقیم سیاسی و تمرکز بر توسعه زیرساخت‌ها، تجارت و انرژی، تلاش دارد ثبات سیاسی افغانستان را از مسیر هم‌کاری‌های اقتصادی و منطقه‌یی تقویت نماید. این الگو می‌تواند نمونه‌یی از هم‌گرایی عمل‌گرایانه در آسیای مرکزی تلقی شود، که در آن، اقتصاد به‌عنوان ابزار اصلی ثبات‌سازی سیاسی عمل می‌کند.

۳-۶. چین

از دیدگاه کارشناسان، اهمیت افغانستان برای چین بیش از آن که اقتصادی باشد، ماهیتی امنیتی و راه‌بردی دارد. موقعیت جغرافیایی افغانستان و هم‌جواری آن با منطقه سین‌کیانگ، این کشور را به یکی از مؤلفه‌های مهم در نظام امنیتی چین تبدیل کرده است. با این حال، وجود مرز کوهستانی و صعب‌العبور میان دو کشور، مانع از نفوذ گسترده اقتصادی چین در افغانستان شده و از این منظر، افغانستان تهدید مستقیمی برای امنیت چین محسوب نمی‌شود؛ هم‌چنان هیچ کشور ثالثی نیز قادر نیست از خاک افغانستان برای ایجاد مزاحمت جدی علیه چین استفاده کند (ابراهیمی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۲۴).

در بُعد تاریخی و سیاسی، چین همواره از مداخله مستقیم در امور داخلی افغانستان پرهیز کرده است. اگرچه رهبری چین از پذیرش نقش فعال در حمایت از جهاد ملت افغانستان خودداری نمود، اما در سطح بین‌المللی، به‌ویژه در سازمان ملل متحد، مخالفت خود را با اشغال افغانستان اعلام کرده است (همان: ۱۲۱ به نقل از فروتن، ۱۳۷۰: ۲۷۵). این سیاست محتاطانه ریشه در تجربه تاریخی افغانستان به‌عنوان «گورستان امپراتوری‌ها» دارد و موجب شده چین همواره روی‌کردی محتاط، غیرمداخله‌گر و مبتنی بر تعامل دیپلماتیک اتخاذ کند (Yawar, 2024: 109).

منافع کنونی چین در افغانستان عمدتاً از نگرانی‌های امنیتی ناشی می‌شود؛ به‌ویژه احتمال سرایت بی‌ثباتی افغانستان به پاکستان، آسیای مرکزی و منطقه سین‌کیانگ، که می‌تواند تهدیدی برای شهروندان و پروژه‌های چینی در این مناطق باشد. بر همین اساس، چین ثبات سیاسی افغانستان را در اولویت سیاست خارجی خود قرار داده و تلاش می‌کند این ثبات را از طریق تعامل دیپلماتیک، همکاری‌های اقتصادی و توسعه مکانیزم‌های گفت‌وگوی منطقه‌ای تقویت نماید (روزنامه تحلیل روز، ۱۴۰۱). چین ترجیح می‌دهد افغانستان به یک حکومت کارا، باثبات و بی‌طرف در میان قدرت‌های بزرگ دست یابد؛ روی‌کردی که می‌تواند زمینه‌ساز ثبات پایدار سیاسی در این کشور باشد.

در حوزه اقتصادی، چین علاقه‌مند است همکاری‌های خود را در چارچوب ابتکار «کمربند و جاده» گسترش دهد و مسیرهای تجاری و ترانسپورته جدیدی را از طریق افغانستان ایجاد کند (خادم شیرازی، ۱۴۰۲). سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیربنایی، ایجاد کریدورهای حمل‌ونقل و توسعه تجارت منطقه‌ای، از جمله ظرفیت‌هایی است که چین می‌تواند از طریق آن‌ها به رشد و توسعه اقتصادی افغانستان کمک نماید. افغانستان از مزایای اقتصادی قابل‌توجهی برخوردار است؛ از جمله پتانسیل بالای کشاورزی، ظرفیت استخراج منابع طبیعی و موقعیت جغرافیایی مناسب برای اتصال تجارت منطقه‌ای، که می‌تواند از رشد اقتصادی آینده این کشور حمایت کند (World Bank, 2022: 23). روی‌کرد غیرمداخله‌گرانه و عمل‌گرایانه چین سبب شده است که در مقایسه با برخی قدرت‌های بزرگ، نگاه منفی قابل‌توجهی در میان مردم افغانستان نسبت به این کشور شکل نگیرد و نوعی اعتماد نسبی متقابل ایجاد شود (ابراهیمی و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۲۳-۱۲۴). برای چین، یک افغانستان دوستانه، امن و باثبات، ارزش افزوده راهبردی برای ابتکار کمربند و جاده محسوب می‌شود؛ وضعیتی که نه تنها به ثبات منطقه سین‌کیانگ کمک می‌کند، بل که نقش چین را در معادلات قدرت و اتصال منطقه‌ای آسیای مرکزی تقویت خواهد کرد (رحیمی، ۲۰۲۳).

۳-۷. هند

هند در سال‌های اخیر نقش مهمی در ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان ایفا کرده است. این کشور کمک‌های اقتصادی و فنی گسترده‌ای به افغانستان ارائه کرده؛ زیرا تجارت و سرمایه‌گذاری را

به‌عنوان ابزار کلیدی در روابط بین‌الملل می‌بیند (Sunil, 2013: 3). هند در بازسازی مدارس و ساختمان‌های مهم در کابل، از جمله ساختمان جدید پارلمان، و بازسازی جاده‌ها در جنوب شرق افغانستان نقش داشته است. از مهم‌ترین پروژه‌های هند در این زمینه، احداث بزرگراه زرنج - دلارام به طول ۲۱۷ کیلومتر است، که با هزینه‌یی معادل ۸۵۰ میلیون دلار، مسیر هند به آسیای مرکزی را تا ۸۰۰ کیلومتر کوتاه‌تر کرده و هدف آن دسترسی آسان‌تر به آسیای مرکزی و اتصال به بندر چابهار برای توسعه تجارت زمینی و دریایی در خاورمیانه و خلیج فارس است (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۷: ۱۵۶-۱۵۷؛ به نقل از توحیدی، ۱۳۸۸: ۱۶۸ و عباسی رنجبردار، ۱۳۹۰: ۲۱۹).

هم‌کاری‌های منطقه‌یی که هند در افغانستان ترویج می‌کند، فرصت‌های استثنایی برای توسعه و تقویت اقتصاد منطقه ایجاد کرده و می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی و امنیتی در افغانستان و کشورهای هم‌جوار کمک کند (رفسنجانی‌نژاد، ۱۳۹۱؛ سروری، ۲۰۲۴). سرمایه‌گذاری هند در زیرساخت‌ها و حمایت از پروژه‌های آموزشی و فناوریانه، نقش مهمی در ثبات اقتصادی افغانستان دارد. از منظر سیاسی، هند به‌عنوان یک قدرت در حال ظهور، تلاش گسترده‌یی برای تقویت حضور و نفوذ خود در کشورهای منطقه انجام داده است. دکترین کالن در سیاست خارجی هند، کشورهای منطقه را به سه دایره متحد‌المرکز تقسیم می‌کند که افغانستان در دایره نخست قرار دارد (دهقان و هم‌کاران، ۱۳۹۷: ۱۵۳). هند با حمایت از نهادهای ساختاری و ارائه پروژه‌های توسعه‌یی، می‌تواند به تقویت ثبات سیاسی افغانستان کمک کند. ایجاد ائتلاف‌های منطقه‌یی شامل کشورهای هم‌سایه و قدرت‌های بزرگ مانند پاکستان و هند می‌تواند زمینه‌ساز ثبات سیاسی شود؛ علاوه‌براین، هند می‌تواند با ایران، چین و کشورهای آسیای مرکزی تعامل داشته باشد و آن‌ها را به‌سوی صلح پایدار تشویق کند و از اقداماتی که وضعیت افغانستان را وخیم‌تر می‌سازد، پرهیز نماید. هند باید به‌روشنی اعلام کند که به دنبال درگیری نیابتی با پاکستان در افغانستان صلح‌آمیز نیست؛ هرچند این امر دشوار به نظر می‌رسد، اما برای تضمین صلح و ثبات در افغانستان ضروری است (روزنامه تحلیل روز، ۱۴۰۱).

۳-۸. روسیه

افغانستان به دلیل موقعیت ژئوپولیتیک خود، همواره برای روسیه اهمیت ویژه‌یی داشته است. اهمیت این کشور برای روسیه از دوران تلاش امپراتوری روسیه برای دستیابی به آب‌های گرم هند آغاز شد و منجر به مداخله نظامی شوروی در افغانستان در سال ۱۹۷۹ گردید (Grare, 2019).

روسیه برای خنثاسازی تهدیدات، روابط دیپلماتیک و امنیتی با حکومت امارت اسلامی برقرار کرده و به نوعی به مشروعیت سیاسی حکومت جدید کمک نمود. این اقدام نشان‌دهنده تغییر

روی‌کرد روسیه از مداخله مستقیم نظامی به تعامل استراتژیک و دیپلماتیک با بازیگران محلی و منطقه‌ای بود (Jackson, 2021). ازسوی دیگر، روسیه در حوزه اقتصادی نیز از طریق هم‌کاری‌های منطقه‌ای، برنامه‌های زیرساختی و کمک‌های اقتصادی محدود، تلاش کرده است ثبات اقتصادی افغانستان را تا حدی حمایت کند.

ثبات سیاسی و امنیتی افغانستان، یکی از اولویت‌های اصلی روسیه در سیاست خارجی این کشور است؛ زیرا امنیت در افغانستان می‌تواند مستقیم بر امنیت آسیای مرکزی و مرزهای جنوبی روسیه تأثیرگذار باشد. در نتیجه، تداوم تعاملات روسیه با حکومت افغانستان و حمایت محدود اقتصادی و دیپلماتیک این کشور، می‌تواند به افزایش ثبات سیاسی-اقتصادی افغانستان کمک کند (Grare, 2019 و روزنامه تحلیل روز، ۱۴۰۱).

۴. بحث

باوجود تلاش‌های متعدد هم‌سایه‌گان افغانستان برای ایجاد ثبات، این تلاش‌ها به دلیل منافع متضاد و تنش‌های تاریخی، به نتایج مطلوب نرسیده است. پاکستان، با بهره‌برداری از ناآرامی‌ها، به‌دنبال حفظ نفوذ خود در افغانستان است؛ درحالی‌که کشورهایی مانند ازبکستان و تاجیکستان بر هم‌کاری‌های اقتصادی و امنیت مرزی تأکید دارند. ایران نیز به‌دنبال ایجاد وفاق سیاسی و تقویت روابط است؛ درحالی‌که چین و روسیه با روی‌کردی عمل‌گرایانه به‌دنبال تثبیت اوضاع هستند. هند نیز به‌عنوان یک قدرت در حال ظهور، تلاش می‌کند تا نفوذ خود را با حمایت از نهادهای ساختاری و پروژه‌های توسعه‌ی افزایش دهد. این تنوع روی‌کردها و منافع متضاد، چالش‌های جدی را برای ایجاد ثبات سیاسی در افغانستان به‌وجود آورده و نشان‌دهنده پیچیده‌گی‌های موجود در تعاملات منطقه‌ای است.

پس از ۱۵ آگوست ۲۰۲۰، افغانستان با مشکلات اقتصادی جدی مواجه شده است که ناشی از مسدود شدن حساب‌های دولتی، عدم دسترسی به زنجیره‌های اقتصادی و ناامنی غذایی است. در این شرایط، کشورهای هم‌سایه مانند ایران، پاکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان، چین و هند، نقش کلیدی در ایجاد و تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و تجاری افغانستان ایفا می‌کنند.

ایران با سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیرساختی و بندر چابهار، پاکستان با تسهیل تجارت مرزی، تاجیکستان و ازبکستان با پروژه‌های انرژی و ترانزیتی، و هند با کمک‌های توسعه‌ی عمرانی زیرساخت‌ها، همه‌گی به بهبود وضعیت اقتصادی افغانستان کمک می‌کنند؛ بااین‌حال، چالش‌هایی مانند تنش‌های سیاسی و اقتصادی، و منافع متضاد کشورهای منطقه، مانع از ایجاد ثبات پایدار

اقتصادی در افغانستان می‌شود. این تنوع روی کردها و وابسته‌گی‌های اقتصادی، نشان‌دهنده پیچیده‌گی‌های موجود در تعاملات منطقه‌یی و تأثیر آن بر آینده اقتصادی افغانستان است.

۵. نتیجه‌گیری و پیش‌نهادها

۵-۱. نتیجه‌گیری

نقش هم‌کاری‌های منطقه‌یی در ثبات سیاسی و اقتصادی افغانستان در شرایط کنونی به‌طور فزاینده‌یی حائز اهمیت است. در حوزه سیاسی می‌توان نتیجه‌گیری کرد که افغانستان بی‌ثبات و ناامن برای کشورهای منطقه و فرامنطقه معضلی بزرگ است؛ درحالی که افغانستان باثبات و امن نه تنها برای کشورهای هم‌سایه و منطقه، بل که برای مردم افغانستان و دیگر کشورها می‌تواند نویدبخش یک منطقه باثبات و آرام باشد.

در حوزه اقتصادی، هم‌کاری‌های منطقه‌یی می‌توانند به توسعه زیرساخت‌ها، افزایش تجارت و جذب سرمایه‌گذاری کمک کنند. پروژه‌های مشترک در زمینه‌های حمل و نقل، انرژی و منابع طبیعی می‌تواند به رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی در افغانستان منجر شود. این توسعه اقتصادی نه تنها به بهبود شرایط زنده‌گی مردم کمک می‌کند، بل که به کاهش فقر و افزایش امنیت اجتماعی نیز منجر می‌شود.

اگر کشورهای منطقه بتوانند به‌طور جدی به تقویت روابط و هم‌کاری‌های خود بپردازند، می‌توانند به بهبود ثبات سیاسی و اقتصادی در افغانستان کمک نموده و به رشد و توسعه پایدار این کشور، و در نتیجه، به امنیت و رفاه منطقه‌یی دست یابند؛ بنابراین، هم‌کاری‌های منطقه‌یی نه تنها به عنوان یک راه‌کار مؤثر برای تقویت ثبات سیاسی و اقتصادی در افغانستان عمل می‌کند، بل که می‌تواند به عنوان یک مدل برای هم‌کاری‌های آینده در سایر مناطق بحرانی جهان نیز مورد توجه قرار گیرد.

۵-۲. پیش‌نهادها

باتوجه به آنچه گفته شد، پیش‌نهاد می‌گردد تا افغانستان با کشورهای هم‌سایه و منطقه و همچنین با سازمان‌های منطقه‌یی در جهت ثبات سیاسی و اقتصادی مثبت و کارا، استراتژی‌های چون توسعه پروژه‌های زیرساختی مشترک، سرمایه‌گذاری در آموزش و توان‌مندسازی نیروی انسانی، تبادل اطلاعات در زمینه امنیت، ایجاد توافقات تجاری و اقتصادی، ترویج دیپلماسی فرهنگی و استفاده از ظرفیت‌های بین‌المللی را روی دست بگیرد.

تضاد منافع

در انجام این پژوهش، هیچ‌گونه تضاد منافع وجود نداشته و نویسندگان اعلام می‌دارند که این تحقیق بدون دریافت هرگونه حمایت مالی انجام شده و هیچ منفعت شخصی یا سازمانی مؤثر بر نتایج پژوهش در کار نبوده است.

ORCID

Abdulrahman karimi

<https://orcid.org/0009-0004-2619-1965>

Mohammad Mohammadi

<https://orcid.org/0000-0002-3056-4726>

منابع

۱. اسلامی، روح‌الله؛ یوسف‌زهی، ناصر. (۱۳۹۷). «استراتژی‌های کارآمدسازی اقتصاد سیاسی منطقه‌ای افغانستان و ایران بر مبنای تحلیل سیستمی نقش بندر چابهار» فصل‌نامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی. ۸(۲۸). https://sspp.iranjournals.ir/article_33908.html
۲. اصغرپور، حسین؛ احمدیان، کسری؛ منیعی‌ف، امید. (۱۳۹۲). «اثر بی‌ثباتی سیاسی بر رشد اقتصادی ایران: رهیافت غیرخطی». فصل‌نامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی. ۲۱(۶۸). <https://qjerp.ir/article-1-395-fa>
۳. اخلاقی، عبدالله. (۱۴۰۳). «کشورهای منطقه از ثبات در افغانستان حمایت می‌کنند / از جو سیاسی جهان به نفع کشور استفاده شود». خبرگزاری وطن ۲۴. قابل دسترس در: <https://watan24.com>
۴. ابراهیمی، محمدعلی؛ کریمی‌نیا، محمد مهدی؛ انصاری مقدم، مجتبی. (۱۴۰۱). «نقش همسایگان در ثبات آینده سیاسی افغانستان». مجله پژوهش‌های معاصر در علوم و تحقیقات. ۴(۳۷). <https://ensani.ir/file/download/article/1663566972-10230-1401-42>
۵. بینش، محمد وحید. (۱۴۰۳). «مؤلفه‌های ثبات سیاسی در جوامع توسعه‌نیافته». فصل‌نامه علمی-تحقیقی مطالعات سیاسی و بین‌المللی دانشگاه خاتم‌النبین. ۱(۲). <https://srqpis.knu.edu.af/article-1-27-fa>
۶. پناهی، محمد عادل. (۱۳۸۳). «درآمدی بر ثبات سیاسی: به سوی شناخت گونه‌ها و شاخص‌ها». فصل‌نامه راهبرد. ۱۲(۳۱). https://rahbord.csr.ir/article_124002
۷. توانا، آشکار. (۲۰۱۸). «نقش کشورهای منطقه در ثبات افغانستان». افغان جرمن آنالین. قابل دسترس در: <https://www.afghangerman.net/upload/Tahlilha PDF/Tawana a naqsh keshwar hai manteqa>
۸. خواجه‌سروی، غلام‌رضا. (۱۳۸۵). «چارچوبی برای تحلیل رقابت سیاسی و ثبات سیاسی با نگاهی به تجربه جمهوری اسلامی ایران». دو فصل‌نامه دانش سیاسی. (۳). https://pkn.isu.ac.ir/article_67

۹. خادم شیرازی، فاطمه. (۱۴۰۲). «نقش چین در تحول اقتصاد افغانستان». مرکز بین‌المللی مطالعات صلح. <https://peace-ipsc.org/fa>
۱۰. دهقان، یدالله؛ یزدانی، عنایت‌الله؛ کاظمی، مهدی. (۱۳۹۷). «بررسی نقش و جایگاه افغانستان در روابط استراتژیک ایران و هند». دو فصل‌نامه مطالعات شبه‌قاره دانشگاه سیستان و بلوچستان. ۱۰ (۳۴). https://jsr.usb.ac.ir/article_4068
۱۱. دهقان منش، محمد؛ پوررحیم، پروین. (۱۳۹۲). «رابطه بین بی‌ثباتی اقتصاد کلان و رشد اقتصادی در ایران». فصل‌نامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی. ۲۱ (۶۷). <https://qjerp.ir/article-1-535-fa>
۱۲. دلاوری، ابوالفضل. (۱۳۹۴). «درآمدی انتقادی بر مفهوم و شاخص‌های بی‌ثباتی سیاسی: به سوی مدلی جامع و روزآمد برای سنجش بی‌ثباتی سیاسی». فصل‌نامه دولت‌پژوهی. ۱ (۲). https://tssq.atu.ac.ir/article_1805
۱۳. رفسنجانی‌نژاد، سیما. (۱۳۹۱). «همکاری‌های منطقه‌ای و اهمیت آن برای توسعه اقتصادی افغانستان». مرکز بین‌المللی مطالعات صلح. قابل دسترسی در: <http://peace-ipsc.org/fa>
۱۴. رحیمی، محمد نعمان. (۲۰۲۳). «نقش سازمان اکو در توسعه اقتصادی افغانستان». روزنامه ملی/انیس. قابل دسترسی در: <https://anisdaily.com/?p=20540>
۱۵. روزنامه هشت صبح. (۱۳۹۵). «نقش افغانستان در همکاری‌های منطقه‌ای». قابل دسترسی در: <https://8am.media/fa/afghan-role-on-regional-cooperation/>
۱۶. روزنامه تحلیل روز. (۱۴۰۳). «قدرت‌های منطقه‌ای و ثبات افغانستان». قابل دسترسی در: <https://tahlilroz.com>
۱۷. سروری، احمدضیا. (۲۰۲۴). «نقش همکاری‌های منطقه‌ای در توسعه اقتصادی افغانستان». روزنامه شریعت. قابل دسترسی در: <https://shariatdaily.com>
۱۸. عظیمی دولت‌آبادی، امیر. (۱۳۸۷). «منازعات نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی ایران». تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۱۹. کیانی، محمد عارف. (الف: ۲۰۲۰). «نقش سازمان‌های منطقه‌ای در جنگ و صلح افغانستان (بخش اول)». روزنامه صبح کابل. قابل دسترسی در: <https://subhekabul.com/role-of-regional-organizations-in-war-and-peace-in-afg>
۲۰. کیانی، محمد عارف. (ب: ۲۰۲۰). «نقش سازمان‌های منطقه‌ای در جنگ و صلح افغانستان (بخش دوم)». روزنامه صبح کابل. قابل دسترسی در: <https://subhekabul.com/%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%D8%AA/afghanistan-region-peace-and-war/>

۲۱. کازونی، علیرضا؛ اصغرپور، حسین؛ نفیسی مقدم، مریم. (۱۳۹۸). «بررسی اثر ثبات سیاسی بر رشد اقتصادی در ایران: رویکرد رگرسیون کوانتایل». فصل‌نامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی. ۹(۳۱). https://sspp.iranjournals.ir/article_37583_201036961e16158a5d0bc7ec32d30765
۲۲. مشتاق، محمد (ب: ۲۰۲۴). «بررسی روابط امارت اسلامی افغانستان و ازبکستان». روزنامه ملی انیس. قابل دسترس در: <https://anisdaily.com/?p=43318>
۲۳. مشتاق، محمد. (الف: ۲۰۲۴). «بررسی فرصت‌های همگرایی افغانستان با کشورهای آسیای میانه». روزنامه ملی انیس: قابل دسترس در: <https://anisdaily.com/?p=49954>
۲۴. مؤتقی، سیداحمد؛ کرم‌زادی، مسلم. (۱۳۹۰). «بررسی تأثیر ثبات سیاسی بر توسعه». فصل‌نامه سیاسی، مجله دانش‌کده حقوق و علوم سیاسی. ۴۱(۳). قابل دسترس در: https://jpq.ut.ac.ir/article_29810
25. Aidan, P. (2021). *The influence of regional state actors in Afghanistan's political stability*. Report drafted for the Embassy of the Islamic Republic of Afghanistan, The Australian National Internship Program.
26. Alex, T., & Scott, W. (2017). *Political stability in Afghanistan: A 2020 vision and roadmap* (Special Report No. 408). Washington, DC: United States Institute of Peace. Retrieved from <https://www.usip.org/sites/default/files/2017-07/sr408-political-stability-in-afghanistan-a-2020-vision-and-roadmap>
27. Grare, F. (2019). Russia's policy towards Afghanistan: Strategic interests and regional security. *European Review of International Studies*, 6(2), 45–62. doi:10.1177/18793665251401936
28. Jackson, D. (2021). Russia and the Taliban: Strategic pragmatism in Afghanistan. *Asian Security*, 17(1), 25–41. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/48809818>
29. Jannils, T. (2021). The concept of political stability and economic research. *International Journal of Management and Economics*, 57(3), 268–284. Retrieved from <https://intapi.sciendo.com/pdf/10.2478/ijme->
30. Khan, H. (2024). *Charting Afghanistan's economic future: Recommendations for reform*. Washington, DC: Stimson Center. Retrieved from <https://www.stimson.org/2024/charting-afghanistans-economic-future-recommendations-for-reform>
31. Sunil, D. (2013). *Regional politics and the prospects for stability in Afghanistan* (Peaceworks No. 86). Washington, DC: United States Institute of Peace. Retrieved from <https://www.usip.org/sites/default/files/PW86-Regional-Politics-and-the-Prospect-for-Stability-in-Afghanistan>
32. UNDP. (2021). *Economic instability and uncertainty in Afghanistan after August 15: A rapid appraisal*. Kabul: United Nations Development Programme. Retrieved from <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/af/Economic-Instability-and-Uncertainty-in-Afghanistan>
33. Yawar, M. E. (2024). The role of neighbors in the stability of Afghanistan's political future. *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 10(2), 103–111. Retrieved from <https://journalofsocial.com/files/josasjournal/6c396127-22da-4a68-92af-4501b9f708c8>

References

1. Aidan, P. (2021). *The influence of regional state actors in Afghanistan's political stability*. Report drafted for the Embassy of the Islamic Republic of Afghanistan, The Australian National Internship Program. [In Persian]
2. Alex, T., & Scott, W. (2017). *Political stability in Afghanistan: A 2020 vision and roadmap* (Special Report No. 408). Washington, DC: United States Institute of Peace. Retrieved from <https://www.usip.org/sites/default/files/2017-07/sr408-political-stability-in-afghanistan-a-2020-vision-and-roadmap>
3. Akhlaqi, A. (2024). Regional countries support stability in Afghanistan: Using the global political climate in favor of the country. *Watan 24 News Agency*. Retrieved from <https://watan24.com> [In Persian]
4. Asgharpour, H., Ahmadian, K., & Monieef, O. (2013). The impact of political instability on Iran's economic growth: A nonlinear approach. *Quarterly Journal of Economic Researches and Policies*, 21(68). Retrieved from <https://qjerp.ir/article-1-395-fa> [In Persian]
5. Azimi Dowlatabadi, A. (2008). *Conflicts among political elites in the Islamic Republic of Iran*. Tehran, Iran: Center for Islamic Revolution Documents. [In Persian]
6. Binesh, M. W. (2024). Components of political stability in underdeveloped societies. *Scientific-Research Quarterly of Political and International Studies*, 1(2). Retrieved from <https://srqpis.knu.edu.af/article-1-27-fa> [In Persian]
7. Dehghan, Y., Yazdani, E., & Kazemi, M. (2018). Examining the role and position of Afghanistan in Iran-India strategic relations. *Biannual Journal of Subcontinent Studies*, 10(34). Retrieved from https://jsr.usb.ac.ir/article_4068 [In Persian]
8. Dehghan-Manesh, M., & Pourrahim, P. (2013). The relationship between macroeconomic instability and economic growth in Iran. *Quarterly Journal of Economic Researches and Policies*, 21(67). Retrieved from <https://qjerp.ir/article-1-535-fa> [In Persian]
9. Delavari, A. (2015). A critical introduction to the concept and indicators of political instability: Toward a comprehensive and updated model. *Dowlat-Pajouhi Quarterly*, 1(2). Retrieved from https://tssq.atu.ac.ir/article_1805 [In Persian]
10. Ebrahimi, M. A., Kariminia, M. M., & Ansari-Moqaddam, M. (2022). The role of neighbors in the stability of Afghanistan's political future. *Journal of Contemporary Research in Science and Studies*, 4(37). Retrieved from <https://ensani.ir/file/download/article/1663566972-10230-1401-42> [In Persian]
11. Eslami, R., & Yousefzahi, N. (2018). Strategies for enhancing regional political economy efficiency between Afghanistan and Iran based on a systemic analysis of the role of Chabahar Port. *Strategic Studies of Public Policy Quarterly*, 8(28). Retrieved from https://sspp.iranjournals.ir/article_33908.html [In Persian]
12. Hasht-e Sobh Daily Newspaper. (2016). The role of Afghanistan in regional cooperation. Retrieved from <https://8am.media/fa/afghan-role-on-regional-cooperation/> [In Persian]
13. Khadem Shirazi, F. (2023). China's role in the transformation of Afghanistan's economy. *International Peace Studies Center*. Retrieved from <https://peace-ipsc.org/fa> [In Persian]
14. Khajeh-Sarvi, G. R. (2006). A framework for analyzing political competition and political stability: The experience of the Islamic Republic of Iran. *Political Knowledge Biannual*, (3). Retrieved from https://pkn.isu.ac.ir/article_67 [In Persian]
15. Kazouni, A., Asgharpour, H., & Nafisi-Moqaddam, M. (2019). The effect of political stability on economic growth in Iran: A quantile regression approach. *Strategic Studies of Public Policy Quarterly*, 9(31). Retrieved from https://sspp.iranjournals.ir/article_37583 [In Persian]
16. Kiani, M. A. (2020a). The role of regional organizations in war and peace in Afghanistan (Part I). *Subh-e Kabul Daily Newspaper*. Retrieved from <https://subhekabul.com/role-of-regional-organizations-in-war-and-peace-in-afg> [In Persian]
17. Kiani, M. A. (2020b). The role of regional organizations in war and peace in Afghanistan (Part II). *Subh-e Kabul Daily Newspaper*. Retrieved from <https://subhekabul.com/میانست/afghanistan-region-peace-and-war/> [In Persian]

18. Motheghi, S. A., & Karamzadi, M. (2011). The impact of political stability on development. *Political Quarterly, Journal of the Faculty of Law and Political Science*, 41(3). Retrieved from https://jpq.ut.ac.ir/article_29810 [In Persian]
19. Moshtaq, M. (2024a). Opportunities for Afghanistan's convergence with Central Asian countries. *Anis National Daily*. Retrieved from <https://anisdaily.com/?p=49954> [In Persian]
20. Moshtaq, M. (2024b). Relations between the Islamic Emirate of Afghanistan and Uzbekistan. *Anis National Daily*. Retrieved from <https://anisdaily.com/?p=43318> [In Persian]
21. Panahi, M. A. (2004). An introduction to political stability: Toward identifying types and indicators. *Rahbord Quarterly*, 12(31). Retrieved from https://rahbord.csr.ir/article_124002 [In Persian]
22. Rafsanjani-Nejad, S. (2012). Regional cooperation and its importance for Afghanistan's economic development. *International Peace Studies Center*. Retrieved from <http://peace-ipsc.org/fa> [In Persian]
23. Rahimi, M. N. (2023). The role of the ECO organization in Afghanistan's economic development. *Anis National Daily*. Retrieved from <https://anisdaily.com/?p=20540> [In Persian]
24. Sarwari, A. Z. (2024). Regional cooperation and the development of Afghanistan's economy. *Shariat Daily Newspaper*. Retrieved from <https://shariatdaily.com> [In Persian]
25. Tawana, A. (2018). The role of regional countries in Afghanistan's stability. *Afghan-German Online*. Retrieved from <https://www.afghangerman.net/upload/Tahlilha PDF/Tawana a naqsh keshwar hai manteqa> [In Persian]
26. Tahlil-e Roz Daily Newspaper. (2024). Regional powers and Afghanistan's stability. Retrieved from <https://tahlilroz.com> [In Persian]
27. Grare, F. (2019). Russia's policy towards Afghanistan: Strategic interests and regional security. *European Review of International Studies*, 6(2), 45–62. doi:10.1177/18793665251401936
28. Jackson, D. (2021). Russia and the Taliban: Strategic pragmatism in Afghanistan. *Asian Security*, 17(1), 25–41. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/48809818>
29. Jannils, T. (2021). The concept of political stability and economic research. *International Journal of Management and Economics*, 57(3), 268–284. Retrieved from <https://intapi.sciendo.com/pdf/10.2478/ijme->
30. Khan, H. (2024). *Charting Afghanistan's economic future: Recommendations for reform*. Washington, DC: Stimson Center. Retrieved from <https://www.stimson.org/2024/charting-afghanistans-economic-future-recommendations-for-reform>
31. Sunil, D. (2013). *Regional politics and the prospects for stability in Afghanistan* (Peaceworks No. 86). Washington, DC: United States Institute of Peace. Retrieved from <https://www.usip.org/sites/default/files/PW86-Regional-Politics-and-the-Prospect-for-Stability-in-Afghanistan>
32. UNDP. (2021). *Economic instability and uncertainty in Afghanistan after August 15: A rapid appraisal*. Kabul: United Nations Development Programme. Retrieved from <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/af/Economic-Instability-and-Uncertainty-in-Afghanistan>
33. Yawar, M. E. (2024). The role of neighbors in the stability of Afghanistan's political future. *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 10(2), 103–111. Retrieved from <https://journalofsocial.com/files/josasjournal/6c396127-22da-4a68-92af-4501b9f708c8>